

Ti, kdo ho znali, říkají, že to byl renesanční člověk s mnoha talenty i dovednostmi a neuvěřitelně širokým okruhem zájmů.

Josef Voříšek se narodil 12. prosince 1902 v Praze Libni do obchodnické rodiny. Otec pocházel z Hořic, ale ještě v mládí přesídlil do Prahy a v domě, který koupil, zřídil prodejnu s domácími spotřebiči. Maminka Marie, rozená Janatová, pocházela z Libštátu a byla v domácnosti. Josef měl ještě o pět let mladší sestru Marii. Roku 1917 maminka zemřela a otec se podruhé oženil s Marií Julií Pokornou, která mu vypomáhala v obchodě.

Josef navštěvoval základní školu v Praze Libni a následně pokračoval na České reálce na Jungmannově náměstí v Karlíně. V letech 1921–1925 studoval na Českém vysokém učení technickém v Praze fakultu strojní a elektrotechnickou a získal titul inženýr. Roku 1924 nastoupil do konstrukční kanceláře firmy Aero Vladimíra Kabeše ve Vysočanech. Továrna měla v té době tři odvětví: strojní, které produkovalo turbíny, lokomotivy atd., letecké a automobilové. Nejprve navrhl několik konstrukcí profilů křídel dvojplošníků, ale roku 1926 byl jmenován architektem a konstruktérem karoserií automobilů. V dnešní mluvě bychom jej označili za designera. Tomuto oboru se také věnoval při svém doplňujícím studiu na Českém vysokém učení technickém v letech 1928–1929.

Při této práci využil své výtvarné nadání a úspěch na sebe nedal dlouho čekat. Podílel se na návrzích přibližně třiceti modelů karoserie vozů: Aero 500 (tzv. *cililink*), Aero 30, Aero 50 i dalších sériově nerealizovaných modelů Pony a Rekord, které měly být vyráběny po válce a jejichž výkresy, aby nepadly do nepovolaných rukou, schovával doma v kredenci. U těchto modelů bylo inovátorské pojetí celooceľové konstrukce karoserie, které nahrazovalo dřevěnou kostru krytou ocelovými plechy a dalšími materiály. Pro inspiraci i zkušenosti si jezdil ve 30. letech na výstavy aut po celé Evropě, zejména do Paříže a Londýna.

Mimo svou práci se aktivně věnoval sportu. Byl vodák, boxoval, hrál tenis, jezdil na závodním kole a v Letňanech začal létat na stroji Letov Š-10, přezdívaném *sardel*. Jeho největší vášní bylo fotografování. Vztah k němu získal díky svému otci, též zapálenému amatérskému fotografovi. Všechny cesty, situace a životní události mu byly inspirací k fotografování, s nímž započal už po první světové válce. Pozornost a věhlas si získal v polovině 30. let. Roku 1932 při cestě na pařížský autosalon vyfotil své první snímky Paříže. V následujícím roce se stal spolujezdcem propagační jízdy do Itálie a na Sicílii, při níž nafotil množství fotografií, dnes by se řeklo propagačních a reklamních. Z nich po návratu do vlasti vznikly dva firemní kalendáře, které ukázaly moc i sugesci využití těchto obrazových materiálů.

„Konstruktér, to byla jeho profese. Ale zároveň amatérsky fotografoval. Pro mě je to ohromně kladný hrdina: mladý člověk první republiky rozkročený mezi citlivostí uměleckou a schopností technického myšlení. O tom snila celá generace dvacátých let,“ říká kurátor Jan Mlčoch.

V roce 1934 se stal členem Klubu fotografů amatérů na Královských Vinohradech a s energií sobě vlastní se zapojil do jeho činnosti, tehdy vytvořil také svůj cyklus z chorvatské riviéry. Na sklonku roku 1936 se v klubu uskutečnila jeho první samostatná výstava s názvem **100 fotografií z let 1932–1936**. Jeho fotografie se sice nedostaly na Mezinárodní výstavu fotografie v Mánésu, ale podařilo se mu je vystavit v tzv. malém mánésu ve výloze firmy Fotopotřeby Pop ve Spálené ulici.

Dařilo se mu i v soukromí. Oženil se s Boženou Brüstlovou, křtěnou Beatrice, rodačkou z Vídně, s níž se seznámil na tenisových kurtech na Hagiboru, které provozovali její rodiče. Na svatební cestu odjeli novomanželé do Jugoslávie a zde vznikl další ucelený fotografický celek. Syn Josef se narodil roku 1937, vystudoval mikrobiologii a zdědil po otci vztah k fotografování. Dcera Jitka se narodila roku 1943 a celý život byla pedagožkou.

Technické a výtvarné nadání uplatnil Josef Voříšek i v soukromém životě, když pro svůj byt navrhl nábytek a dělníci v továrně jej dle jeho výkresů zhotovili.

Díky rozvíjejícím se obrázkovým časopisům získal pro své fotografie odbytu a s tím spojenou proslulost. Publikoval v magazínech *Ahoj na neděli*, *Eva*, *Ozvěny*, *A-Zet*, ale i ve fotografických časopisech *Fotografie*, *Československá fotografie*, *Fotografický obzor* aj. Roku 1939 mu bylo věnováno IX. číslo sborníku *Československá fotografie*.

Jeho fotografie byly vystavovány na mezinárodních fotografických salónech, např. v Šoproni (1934, 1935), Antverpách (1934, 1936, 1946–1947), Zábřehu (1935, 1938), Praze (1935, 1948), Madridu (1935), Budapešti (1936, 1937, 1938, 1947), Lublani (1938), Debrecínu (1938), Paříži (1947) a Salcburku (1948).

Zvláštní místo má v jeho tvorbě nepochybně Paříž. Sám to popsal takto: *„Okouzila mě Paříž, rozmanitostí života, bohatostí námětů, krásou svých mlhavých podzimních jiter, skvělým divadlem osvětlených bulvárů, svou periferií. A především člověkem, jenž ji takovou stvořil – skvělým Pařížanem, oživujícím její ulice, nábřeží, parky a také shovívavý k fotografům, vždy ochotným pomoci, nikdy smutným a při své zdánlivé lehkomyšlnosti navýsost dovedným a pracovitým.“* Do Paříže se v letech 1932–1937 vrátil několikrát. Vzniklo tak velké množství fotografií odrážejících obdiv nejen k technickým vymoženostem, shlédnutým na autosalónech i ve městě, ale také k neopakovatelné atmosféře prostorných bulvárů i zapadlých míst. Kouzelné jsou zejména snímky pořízené při toulkách za soumraku a po setmění. Především díky úsilí jeho syna Josefa, který je ze starých negativů znovu vyvolal, mohli návštěvníci jejich jedinečnost obdivovat na výstavě **Josef Voříšek: Pařížské fotografie 1937** roku 2003 v Národním muzeu v Praze, roku 2007 v Krkonošském muzeu Jilemnice a v roce 2008 ještě ve francouzském Trouville.

V letech 1941–1953 opakovaně pobýval na letním bytě na statku své sestřenice Anny Zajícové v Košťálově. Vesnické prostředí, nové podněty, situace, krajina i přítomnost rodiny tvoří kulisy jeho až idylických snímků z Podkrkonoší a věrně dokumentují tamní život, tvoříce tak protipól hrůzostrašné atmosféře okupace a války.

Válečná léta přinesla zvýšenou potřebu dokumentární fotografie, která měla za úkol zachytit místa, stavby i život v nebezpečných dobách a uchovat jejich podobu pro případ zničení. Z tohoto podnětu vytvářel od roku 1941 společně s Josefem Sudkem kolekci fotografií katedrály sv. Víta. V následujícím roce vystavil v Plzni *100 fotografií Ing. J. Voříška* a zapojil se do redakční práce *Fotografického obzoru*. Dále objížděl amatérské kluby fotografů s přednáškami *Cesta k vrcholnému účínu fotografie* a *Fotografujte děti*.

V posledních týdnech války fotografoval dění bez ohledu na své bezpečí a byl při tom lehce postřelen na hlavě a krku. Nejznámější jsou jeho cykly *Konec Luftwaffe* s messerschmitty z tzv. leteckého hřbitova v Hloubětíně nebo další z vybuchlého skladu munice v Hradištku nedaleko rodinné chaty na Sázavě, kam bral i své malé děti. Dokumentární a někdy až naturalistické jsou jeho fotografie bombardované i zničené Prahy, Květnového povstání a následného osvobození, které se obratem dostávaly na titulní stránky novin. Kniha jeho fotografií s názvem *Praha 1945 očima fotografa* vyšla roku 2013.

Syn Josef na ta léta s otcem vzpomínal takto: „*Táta žil v oblacích své vášně pro uměleckou fotografii a přípravou poválečných modelů osobních automobilů Aero, které oblékal do ‚elegantních‘ karosérií. Navíc byl zvyklý na rakousko-uherskou výchovu, která děti příliš nevnímala a nechválila*“.

Poválečný život přinesl do jeho života velké změny. Na konci roku 1945 se dle rozhodnutí vlády spojila firma Aero s firmou Praga. Změnilo se vedení i systém práce, skončily cesty do zahraničí. Místo elegantních prvorepublikových aut, jejichž výroba byla zastavena, se v továrně ve Vysočanech rozjela výroba lehkého nákladního vozu Aero 150 (později Praga A 150) a dalších nákladních aut, např. známého modelu Praga V3S, na jehož vývoji zadní nápravy se Voříšek také podílel. Zajímavostí je určitě i to, že ač celý život pracoval v automobilovém průmyslu, nikdy sám automobil nevlastnil.

Změna společenské situace se odrazila i v jeho možnostech přispívat do časopisů. To bylo umožněno jen lidem organizovaným ve Svazu výtvarných umělců, což ale Voříšek nesplňoval. Přesvědčením a hlavní profesí byl konstruktér, a tak zůstal fotografickým amatérem, který vyvolával fotografie v koupelně nebo v amatérském klubu na Vinohradech. Výpadek příjmů z otištěných fotografií znamenal pro rodinu existenční problémy, jimž čelila hlavně jeho žena a děti.

Své fotografické vášně se ale nedokázal vzdát. Jak popsala jeho dcera Jitka: „*Každé odpoledne přišel z práce, najedl se, vzal fotoaparát a šel fotit. Domů se vrátil až pozdě večer*.“ Zároveň uváděla, že tatínek byl technicky zdatný, ale v běžném životě velmi nepraktický.

Kromě vlastního focení, díky němuž vznikly např. ucelené dokumentární cykly z Malostranského a Židovského hřbitova nebo beskydského pralesa Mionší, se také věnoval činností vzdělávacím. Založil amatérský fotografický klub v továrně Praga i v Libni, účastnil se přednášek pro amatérské fotografy a ze všech sil se snažil vychovat další generaci kvalitních fotografů. Cyklus 120 fotografií z Malostranského hřbitova byl vystaven v Praze roku 1958. K sedmdesátým narozeninám mu prof. Skopec v ostravské Fotochemě uspořádal autorskou výstavu s názvem **Fotografické ohlédnutí**.

Při mnoha těchto aktivitách mu byl věrným přítelem a rádcem fotograf Josef Sudek, s nímž ho pojilo dlouholeté a intenzivní přátelství. Milou tradicí byla pravidelná úterní setkání u Sudků, kde se poslouchala vážná hudba, neboť Sudkova sbírka desek byla vyhlášena. Diskutovalo se o životě, umění a zejména o fotografování.

Roku 1962 odešel Voříšek do důchodu. Střídavě pobýval v Praze a na „vejminku“ na Sázavě a zcela se věnoval jen fotografické práci. Fotoaparát Rolleiflex vyměnil za fotografování na kinofilm a později i na barevný diapozitiv, ale hravost a zaujetí pro zvláštní vnímání reality, přírody i běžného života mu zůstala. Jeho snímky se staly součástí několika desítek kolektivních retrospektivních výstav, např. v Brně (v letech 1963, 1981, 1982, 1998, 2011, 2012), Praze (1967, 1981, 1988, 1989, 1999, 2004, 2005), Pardubicích (1989) a Hluboké nad Vltavou (1989), ale též v zahraničí, např. v Essenu (1984), Lodži (1985), Houstonu (1989), New Yorku (1990), Akronu (1990), Mnichově (1998, 1999), Barceloně, Lausanne a Paříži (1999), Bonnu (2009), Wolfsburgu (2014) a Brühlu (2015).

Po dlouhé těžké nemoci zemřela roku 1973 jeho žena a on se v roce 1976 s dcerou Jitkou a jejími syny přestěhoval do Šluknova. Dcera zde o něj pečovala až do jeho smrti, která přišla 1. ledna 1980. Přípravovaná výstava cyklu ze Židovského hřbitova v Rumburku se už neuskutečnila.

U příležitosti 100. výročí jeho narození byla v Galerii Josefa Sudka roku 2002 uspořádána autorská výstava **Josef Voříšek: Fotografie**. S velkým úspěchem byly roku 2006 v Krkonošském muzeu Jilemnice představeny jeho dobové fotografie podkrkonošského Košťálova a jeho obyvatel.

Patřil k fotografům, kteří fotí spíše sobě pro radost než pro společenské uznání. Přesto svým osobitým a velmi civilním viděním reality i člověka v mnoha jeho podobách odvedl na poli rozvoje fotografie neocenitelnou práci. Dlouholetou výchovou nováčků v klubech amatérských fotografů zároveň předal své „bohatství“ dál a přispěl tak ke zcivilnění fotografie do podoby, jak ji známe dnes.

(Zpracovala: Hanka Lukešová)

Děkuji mnohokrát za ochotu podělit se o osobní vzpomínky a životní data Josefa Voříška jeho dceři Jitce Břicháčové a snaše Aleně Voříškové.

H. L.

Použitá literatura:

HAJDULA, František. Paříž 1937: auta a neony. *Dějiny a současnost*. 2003, **25**(5), 41. ISSN 0418-5129.

LUŠTINEC, Jan. Košťálovské léto Josefa Voříška. *Krkonoše. Jizerské hory*. 2006, **39**(8), 44–45. ISSN 1214-9381.

MLČOCH, Jan. Josef Voříšek fotograf. In: VOŘÍŠEK, Josef. *Praha 1945: očima fotografa*. Cheb: Svět křídel, 2013, s. 122–123. ISBN 978-80-87567-38-8. Doslov.

REMEŠ, Vladimír. Josef Voříšek – fotograf pro potěchu srdce. *Revue fotografie*. 1973, (3), 26–28.

REMEŠ, Vladimír. Znovuobjevení Josefa Voříška. *Československá fotografie*. 1989, (6), 276–281.

VOŘÍŠEK, Josef. Epilog o tátových fotografiích z předválečné Paříže. In: VOŘÍŠEK, Josef. *Francie (a věda) v nedbalkách 1967-1997: polohumoristická životní impresie*. Cheb: Svět křídel, 2015, s. 260–262. ISBN 978-80-87567-74-6.

VOŘÍŠEK, Josef. Ing. Josef Voříšek ve vzpomínkách syna. In: VOŘÍŠEK, Josef. *Praha 1945: očima fotografa*. Cheb: Svět křídel, 2013, s. 5–9. ISBN 978-80-87567-38-8.

VOŘÍŠEK, Josef. *Praha 1945: očima fotografa*. Cheb: Svět křídel, 2013. 127 s. ISBN 978-80-87567-38-8.

Osobní sdělení příbuzných Josefa Voříška

Personální bibliografie:

<https://www.svku.cz/wp-content/uploads/2022/06/Vorisek-bibl.pdf>